

BİR EĞİTİM ORTAMI OLARAK MÜZE VE MÜZE ÇALIŞMALARI

Ayşe ÇAKIR İLHAN*
Ayşe OKVURAN**

Müze değerli nesnelere alan, koruyan, araştıran ve sergileyen bir kurumdur. Müze eğitimi, temel eğitimde ve yaşam boyu eğitim sürecinde, yaşantılara dayalı, çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olarak müzelerin etkin kullanımını içermektedir. Batı ülkelerinde pek çok müze çocuklara ve yetişkinlere programlı olarak bilim, kültür ve sanat kursları düzenlemektedir.

Müze ve galeri eğitimi geçmişe ait nesnelere günümüzdeki “öğrenen” arasında bir ilişki kurmaktır. Bu eğitimle, tarihe araştırma ruhuyla yaklaşılabilir, değişik kültür ve çağlardan insanlarla aramızda kültürel bir bağlantı kurulabilir (Seidel ve Hudson, 1999: 20-21). Hooper - Greenhill’e göre müze eğitimi müzelerin dünyasıyla eğitim dünyasını birleştirir. Müzelerde eğitim yapmak müzenin koleksiyonları ile özel eğitim amaçlı olarak orada bulunan müze ziyaretçisinin gereksinim ve ilgileri arasında ilişki kurmaktır (1999: 20-22).

Müze ve galeri eğitiminde başlıca yöntemler: Birinci el ya da taklit nesnelere dokunma, tutma, oynama, rol oynama ve eğitimde dramayı kullanma, bir sit alanında çalışma, kolaj ya da çizimler yapma, bir gösteriyi izleme, teyp ya da video kullanma vd. sayılabilir (Hooper - Greenhill, 1999: 23). Türkiye’de müzeler eğitim amaçlı olarak nadiren de olsa kullanılmaktadır. 1995 yılından başlayarak Ankara’da düzenlenen müze pedagojisi eğitimlerinin başlıcaları; Çağdaş Drama Derneğinin düzenlediği drama, maske, müze 1995 yılı uluslararası semineri, müze eğitimcisi Peter Rössler’le 1997 ve 1998 yıllarında Anadolu Medeniyetleri Müzesinde düzenlenen atölye ve seminerler,

---

* Doç.Dr. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Öğretim Üyesi.

** Dr. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi anabilim dalında açılan yüksek lisans dersi ve Sosyal Bilimler Enstitüsünde açılan Müze Eğitimi tezsiz yüksek lisans programı ve daha pek çok eğitim programları sayılabilir. Alanla ilgili Türkçe yayın sayısı da artmaktadır. Müzelerin eğitim amaçlı verimli bir şekilde kullanılabilmesi için aşağıdaki önerilerin dikkate alınması gerekir:

* Müzede eğitim yapacak öğretmen gezilecek müzeyi ya da sergiyi kesinlikle önceden ve uzman bir kişiden bilgi alarak görmelidir.

* Müze gezisi randevu olarak ve en az yarım gün süre ayrılarak yapılmalıdır.

* Müze gezileri elverdiğince eğitim öğretim programındaki ders, konu ve ünitelerine bağlantılı olarak düzenlenmelidir.

* Çocukları müze gezisine motive etmek için bir soru ya da sorun seçilmelidir.

* Müze eğitiminde az sayıda ama uygun nesnelere seçimi ve nesnelere bağlayacak bir konunun bulunmasına dikkat edilmelidir. Nesnelere seçimi çok büyük ve genel malzemeden yararlanmak için sınırlamayı sağlar, nesnelere bir konuya bağlamak ise düşünüyü geliştirmeyi ve incelemeye odaklanmayı sağlar. Nesne ve konu seçimi grubun gereksinimlerine göre ve müze ziyaretindeki hedefler uyarınca yapılmalıdır (Hooper-Greenhill, 1999:22).

* Müzede bütün eserlerin bir seansta gezilmesi yerine belli bir program ve plan içerisinde ve belli temalarda çalışmalar yapılarak bölümler halinde gezilmesine dikkat edilmelidir.

Örneğin bir arkeoloji müzesi gezisi yapılmadan önce öğretmen, öğrencileri belli bir temaya ya da döneme yönlendirir (Örneğin kaplar, ya da Hititler dönemi gibi). Daha sonra ellerine sorular listesi verilir.

* Ürünün adı nedir?

* Nerede bulunmuştur?

* Hangi döneme ya da tarihe aittir?

* Ürün ne zaman yapılmıştır?

* Nerede yapılmıştır?

* Ne amaçla yapılmıştır?

* Sanatçı ya da ustası var mıdır?

* Ürünün bir öyküsü var mıdır? Vb.

Bu ve benzeri bilgiler öğrenciler tarafından toplanır, sonra büyük bir haritada ve tarih şeridi üzerinde yer ve zaman gösterilerek özetlenmesi istenebilir.

Daha sonra istenirse, belli konular ve öyküler müzede veya başka bir ortamda drama yöntemi ile oyunlaştırılır.

Öğrenciler bu yaşantıları resme aktarabilecekleri gibi, müzeyi tanıtan afiş, broşür veya üç boyutlu tasarımlar, kil çalışmaları vb. yapabilirler.

Müze eğitiminde;

Müze gelenlerin, müzeyi izlerken eğlenmeleri ve bu yaşantıyı eğitime bağlayabilmeleri önemlidir.

Müze eğitiminde sanat, sanatın tek tek parçalarına bakıldığından çok daha kapsamlıdır. Müzedeki sanatsal objelerin tarihsel, sosyolojik, teknik yanlarını vurgulayabilmek olanaklıdır. Böylece sanatın bağlı olduğu diğer özellikler gündeme getirilmelidir.

Müzedeki nesnelere eski tarihlere aittir. Her bir parça geçmişin izlerini taşır. Bütünsel olarak bakıldığında bu durumun eğitimsel açıdan büyük bir faydası vardır.

Müzede sanat eserleri arasında karşılaştırmalar yapılabilir. Örneğin Afrika Halk Sanatı ile modern sanat iç içe sergilenebilir. Böylece geçmiş ve günümüz, ya da ilkel ve modern karşılaştırmaları yapılabilir.

MEB Okulöncesi Genel Müdürlüğünün 1996 yılında Nevşehir’de düzenlediği “Resim-Müzik-Drama” kursunun bir günü müze eğitimi için ayrılmıştı. Kursta katılan 90 öğretmenle ve üç eğitimci ile Ürgüp, Avanos’taki Peribacaları ve yeraltı şehirleri gezildi. Gruba ertesi gün “Yeraltı Şehirlerinde Yaşam” konulu bir doğaçlama çalışması yapılacağı bildirildi ve bilgi toplanmaları istendi.

Ertesi gün bütün öğretmenler yer altı şehrinin merdivenlerini, duman bacasını canlandırdılar (Resim 1). Sonra belli gruplar oluşturuldu. (Kilise korusu, köylüler, hayvanları besleyenler, şaraphanede şarap yapanlar, yiyeceklerden sorumlular, değirmen taşıyı çalıştıranlar gibi). Şehir merkezindeki grup bir gizli haber, entrika ile tehlikeli bir durum

yarattı. Her grup sıra ile oyununu oynayıp dondular. Sonra bütün grup hayali yeraltı şehrinin duvarlarını boyadılar.

Temmuz 1996'da İstanbul'da Tarih Vakfı tarafından Habitat kapsamında, Darphane binası içinde düzenlenen "Dünya Kenti İstanbul" ve "Anadolu'da Konut ve Yerleşme" konulu iki büyük sergi vardı. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Çağdaş Drama Derneği işbirliğiyle okullarda düzenlenen entegre eğitim ya da alternatif eğitim projesi kapsamında yer alan gecekondu bölgesindeki çocuklarla bu sergiler gezildi.

Dünya kenti İstanbul sergisi öncesinde çocuklara beyaz, sarı ve pembe maskelerle sergiye gizecekleri belirtildi. Beyaz bugünü, Cumhuriyet dönemini; sarı maske Bizans dönemini, pembe maske ise Osmanlı dönemini simgeliyordu. Her çocuğa istedikleri renkte maske verildi. Sergide gördükleri ve olmak istedikleri bir kişiyi bu maskeyi takarak canlandırabilecekleri belirtildi (Resim 2). Panolar İstanbul'un tarihine, Roma, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ilişkin görsel pek çok malzeme ile doluydu. Panolardaki uygun olan resimler öğrenciler tarafından canlandırıldı. Doğaçlamalarda; Altın Boynuz ya da Haliç ilgilerini çekti. Kral Konstantin ve karısı olup, mor renkli giysiler giydiler. Bizans paralarının üstündeki resimlerle ilgili bir kolaj çalışması yaptılar (Resim 3).

Anadolu'da Konut ve Yerleşme sergisini gezen çocuklar sergi öncesinde ocak yapacak grup, ev grubu, süs eşyaları, takılar grubu ve kap kacak grubu olarak ayrıldılar. Sergiden görevlerine ilişkin objeleri daha dikkatli izlemeleri istendi. Serginin sonunda bezlerden, kumaşlardan ev ve hamurlardan takılar ve kap kacak yaptılar (Resim 4). Bir bereket töreni canlandırıldı. Buğday kutsanarak katılanlara dağıtıldı. Müzik buldular ve bereketi, bolluğu kutladılar.

1998 yılında gene okulöncesinde resim, müzik, drama etkinlikleri kursunda ise bu kez Cumhuriyet müzesine gidildi. Rehber eşliğinde müze, bazı nesnelere dikkat çekilerek gezildi. Atatürk'ün panolardaki cümlelerinden beğendiklerini seçtiler. Müze müdüründen izin alınarak kürsüde bu cümlelerini Cumhuriyet ruhu içerisinde ve etkileyici bir atmosfer içinde okudular. Harf devrimi, kadın hakları, kurtuluş savaşı, kılık kıyafet gibi konuları canlandırmak üzere gruplara

ayrıldılar. Doğaçlama ertesı gün kursun yapıldığı okulda gerçekleştirildi. Okulun sahnesi grupların gösterilerine uygundu. Sahnede her grup sırayla oynayıp dondu. Sahnede sırtında donmuş çocuğuyla silah taşıyan Türk kadını, askerler, şeriatçı hoca, türbanlı kadınlar, yeni türk zengini vb. gibi Kurtuluş Savaşından ve Cumhuriyetten ilerici ve gerici tiplerini yaptı. Oyun sonunda tüm grupla bir cumhuriyet balosu düzenlendi. Gerçek bir balo havasının yaratılması müze eğitiminin amacına ulaştığının da bir göstergesiydi.

1999 yılında Çağdaş Drama Derneğinin yoğun yaz kursunda öğretmenlerle Anadolu Medeniyetleri Müzesinde bir günlük yoğun bir çalışma yapıldı. Grup dörde ayrıldı ve dört ayrı dönemi kaplar kacaklar, kutsal eşyalar ve takılar açısından incelemeleri istendi. Dönemlerinin özellikleri, nerede yerleşildiği, eşyaların neden yapıldığı gibi soruları yanıtlamaları ve yorum yapmaları da istendi. Bu arada bir tarih şeridi hazırlandı. Gruplar gezinin sonunda bir rehber eşliğinde bilgilerini sundular ve tarih şeridindeki yerlerini buldular. Öğleden sonra ise doğaçlamadan önce ısınma çalışmaları yapıldı. Müzede gördükleri objeleri ikili üçlü gruplaşarak, pandomimle canlandırdılar (Resim 5).

Müzenin orta salonunda bulunan Alacahöyük sur duvarlarına ait eski Hitit kabartmalarından doğaçlamalar yapıldı. Beş büyük blokta yer alan bu kabartmalardan; tapınma töreni, rahipler, cambazlar, çoban ve kurban edilecek hayvanları, kral ve kraliçe ve kutsal boğaya tapınma gibi sahneler ve roller paylaşıldı. Dans ve müzik grubu, doğaçlama bir ezgi ve bir dans buldu. Bunu tüm gruba öğretti. Müze pedagojisinde oyuna hazırlık süreci (örneğin: kutsal boğanın hazırlanması ya da kral ve kraliçenin makyajı ve kostümü gibi) oyunun kendisinden daha da büyük bir öğrenme durumunu yaratmaktadır. Tüm grupla birlikte doğaçlamanın ruhuna uygun bir tören gerçekleştirildi. Grup gerçek bir tapınma törenindeymişçesine bir duygu durumu içerisindeydi. Seyircilerin alkışlarıyla çalışma bitirildi (Resim 6 ve Resim 7).

Müzede yapılan eğitimin çocuklara sağladığı temel katkılar şunlardır:

* Müze eğitimi katılımcıların ve özellikle çocukların daha etkin hale gelmesini sağlar; çocuk görür, dokunur, koklar, aletleri tutabilir

ya da araçları kullanabilir.

* Okuldaki soyut bilgileri somutlaştırır.

* Çocuklar müzede okuldan daha bağımsız olarak çalışabilir.

* Müze, tarihi ve geçmişi canlı tutar. Geçmişle bugün arasında bağlantı kurarak tarihe karşı bir içgörü kazandırır.

* Çocuklara ve yetişkinlere daha zevkli, eğlenceli bir eğitim ortamı sağlar.

Sonuç olarak örneklerden de anlaşıldığı gibi müzede eğitim açısından;

* Obje ile insan arasında bir iletişimin başlaması lazımdır

* Müzede yer alan eserlerin içeriklerinin anlaşılabilir bir dille aktarılması önemlidir.

* Müze gezi planlarının hazırlanması müze eğitimi için son derece önemlidir. Ancak bu planların hazırlanmasında yaş ve kültür düzeylerinin gözönüne alınması gereklidir.

* Müzede yer alan eserlerin tarihsel ve toplumsal bağlamda ne anlama geldiğinin (örneğin: bir islam sanatında kare desen ne anlama gelir? Detayların arkasında ne var gibi?) açıklanması gereklidir.

* Müzedeki gezi insanlara sevinç ve neşe getirmelidir. Hoş bir yaşantı sağlamalıdır; katılanlar yeniden aynı müzeyi görme gereksinimi duyabilmelidir. Bilgiyle ve eğlenerek elde edilen kalıcı yaşantılar müze eğitiminin en önemli sonuçlarıdır.

Resim 1

Resim 2.

Resim 3.

Resim 4.

Resim 5.

Resim 6.

Resim 7.

KAYNAKÇA

- GREENHILL-HOOPER, Eilean** (1999) **Müze ve Galeri Eğitimi** Çev.Meltem Öрге Evren, Emine Gül Kapçı. A.Ü.Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara.
- SAN, İnci** (derl).(1997). **Drama, Maske, Müze, VI.Uluslararası Eğitimde Drama Semineri.** Türk Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi.No:12, Ankara.
- SEIDEL, Stefan, HUDSON, Kenneth** (1999).**Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik,** Uluslararası İki Çalışma Raporu. Çev. Bahri Ata. Yay.Haz.Bekir Onur. A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları. Ankara Üniv.Basımevi, Ankara.
- ODTÜ Geliştirme Vakfı** A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara Alman Kültür Merkezi İşbirliği ile Düzenlenen 30 Eylül-2 Ekim 1998 tarihleri arasında gerçekleştirilen “Müze ve Eğitim” semineri sonunda oluşan Bildirge.
- 3.Uluslararası Tarih, Kongresi** “Tarih Yazımı ve Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme” 9-11 Aralık 1999. Bildiri Özetleri, İstanbul.